قبر جي پهرين رات

قبرون ڏسڻ ۾ هڪجهڙيون پر اندر...... 5
پهريان ڪاهڙي رات نہ گذاري هوندي 10
آخرت جي پهرين منزل قبر آهي 12
دنيا ۾ مسافر ٿي رهو 18
فرمانبردار تي قبر جي رحمت 22
گلوڪار دعوتِ اسلامي ۾ ڪيئن آيو؟ 26
لباس جا 14 مدني گل 31

شيخ طريقت، امير اهلسنت، باني دعوت اسلامي حضرت علامہ مولانا ابو بلال
محمد الياس عطار قادري رضوي دامت برڪاتهم العاليہ

شيخ طريقت، امير اهلسنت، باني دعوت اسلامي، حضرت علامہ
دَامَت بَرَكَاتُهُمُ العَالِيه
مولانا ابو بلال محمد الياس عطار قادري رضوي
جو اُردو زبان ۾ رسالو

قبر جي پهرين رات

ترجمو پيشڪش

ٽرانسليشن ڊپارٽمنٽ (دعوت اسلامي) هن رسالي جو آسان سنڌي زبان ۾ ترجمي ڪرڻ جي وس آهر ڪوشش ڪئي آهي. جيڪڏهن ترجمي يا ڪمپوزنگ ۾ ڪٿي ڪا ڪمي بيشي نظر اچي ته مجلسِ تراجم کي آگاهه ڪري ثواب جا حقدار بڻجو.

رابطي جي لاءِ: ٽرانسليشن ڊپارٽمنٽ (دعوت اسلامي)
عالمي مدني مرڪز فيضان مدينہ محلہ سوداگران
پراڻي سبزي منڊي باب المدينہ ڪراچي

UAN: ☎ +92-21-111-25-26-92 – Ext. 7213
E-mail: translation@dawateislami.net

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ
اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ؕ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ؕ

قبر جي پهرين رات *

شيطان هرگز نہ چاهيندو تہ هي رسالو مڪمل پڙهي قبر جي پهرين رات جي تياريءَ جو ذهن ٺهي، شيطان جي انهيءَ وار کي ناڪام بڻائي ڇڏيو.

درود شريف جي فضيلت

رحمت عالميان، سروَرِ ذيشان، محبوبِ رحمٰن صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ مغفرت نشان آهي: مون تي درودِ پاڪ پڙهڻ پلصراط لاءِ نور آهي، جيڪو جمعي جي ڏينهن اَسي ڀيرا درودِ پاڪ پڙهندو تہ ان جي اَسي سالن جا گناهہ معاف ٿي ويندا. (الجامع الصغير للسيوطي ص 320، حديث5191)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

کوئی گل باقی رہے گا نہ چمن رہ جائیگا
پر رسولُ اللہ کا دینِ حَسَن رہ جائیگا
ہم صفیر و باغ میں ہے کوئی دم کا چہچہا
بُلبلیں اُڑ جائیں گی سُونا چمن رہ جائیگا

اَطلَس کمخواب کی پُوشاک پر نازاں نہ ہو
اِس تنِ بے جان پر خاکی کفن رہ جائیگا

جليلُ القدر تابعي بزرگ حضرت سيِّدُنا حسن بصري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه پنهنجي گهر جي دروازي تي تشريف فرما هئا تہ اتان هڪ جنازو گذريو، پاڻ

* هي بيان اميرِ اهلسنت حضرت علاّمہ مولانا محمد الياس عطار قادري رضوي دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه دعوت اسلامي جي ٽي روزہ سنتن ڀري اجتماع (صحراءِ مدينہ باب المدينہ ڪراچي) ۾ 27 ربيع النُّور 1431هہ بمطابق 14-03-2010 تي آچر جي ڏينهن فرمايو.

رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه بہ اٿيا ۽ جنازي جي پويان هلڻ لڳا. جنازي جي هينان هڪ ننڍڙي ٻارڙي زارو قطار روئندي تيز هلي رهي هئي، اها چئي رهي هئي: پيارا بابا! اڄ مون تي اهو وقت آيو آهي جيڪو پهريان ڪڏهن نہ آيو هو. حضرت سيِّدُنا حسن بصري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه جڏهن اهو درد ڀريو آواز ٻڌو تہ اکيون اشڪبار، دل بيقرار ٿي وئي، شفقت وچان ان يتيم ۽ غمگين ڇوڪريءَ جي مٿي تي هٿ ڦيريو ۽ فرمايائون: ڌيءَ! توتي نہ بلڪ تنهنجي مرحوم بابا تي اهو وقت آيو آهي جيڪو اڄ کان پهريان ڪڏهن نہ آيو هو. ٻئي ڏينهن پاڻ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه ان ٻارڙيءَ کي ڏٺو تہ ڳوڙها ڳاڙيندي قبرستان ڏانهن وڃي رهي آهي. حضرت سيِّدُنا حسن بصري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه بہ عبرت حاصل ڪرڻ لاءِ ان جي پنيان هلڻ لڳا. قبرستان پهچي ڪري ٻارڙي پنهنجي مرحوم والد جي قبر وٽ ويهي رهي، حضرت سيِّدُنا حسن بصري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه هڪ وڻ جي اوٽ ۾ ويهي رهيو. ٻارڙي پنهنجا ڳل مٽيءَ تي رکي روئي ڪري چوڻ لڳي:

پيارا بابا! توهان انڌيري ۾ ڏيئي ۽ ڪنهن ساٿيءَ بنا قبر جي پهرين رات ڪيئن گذاري؟ پيارا بابا! ڪالهہ رات تہ مان گهر ۾ توهان جي لاءِ ڏيئو ٻاريو هو، **اڄ رات قبر ۾ ڏيئو ڪنهن ٻاريو هوندو!** پيارا بابا! ڪالهہ رات گهر ۾ مون توهان جي لاءِ بسترو وڇايو هو، **اڄ رات قبر ۾ بسترو ڪنهن وڇايو هوندو!** پيارا بابا! ڪالهہ رات گهر ۾ مون توهان جي هٿن پيرن کي زور ڏنا هئا **اڄ رات قبر ۾ هٿن پيرن کي ڪنهن زور ڏنا هوندا!** پيارا بابا! ڪالهہ رات گهر ۾ مون توهان کي پاڻي پياريو هو، **اڄ رات قبر ۾ جڏهن اُڃ لڳي هوندي ۽ توهان پاڻي گهريو هوندو تہ پاڻي ڪنهن ڏنو هوندو!** پيارا بابا! ڪالهہ رات تہ

توهان جي جسم تي چادر مون رکي هئي اَڄ رات ڪنهن رکي هوندي! پيارا بابا! ڪالهه رات ته گهر جي اندر توهان جي چهري تان پگهر مان اگهندي رهي هيس **اڄ رات قبر ۾ پگهر ڪنهن صاف ڪيو هوندو!** پيارا بابا! ڪالهه رات تائين ته توهان مونکي جڏهن به سڏيندا هيؤ مان ايندي هئس، **اڄ رات قبر ۾ توهان ڪنهن کي سڏيو هوندو ۽ توهان جو سڏ ڪير آيو هوندو!** پيارا بابا! ڪالهه رات تائين جڏهن توهان کي بک لڳي هئي ته مان ماني کڻي آئي هيس، اَڄ رات جڏهن قبر ۾ بک لڳي هوندي ته کاڌو ڪنهن ڏنو هوندو! پيارا بابا! ڪالهه تائين ته مون توهان جي لاءِ مختلف قسمن جا کاڌا تيار ڪيا هئا، اَڄ قبر ۾ پهرين **رات ڪنهن تيار ڪيا هوندا!**

حضرت سيِّدُنا حسن بصري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه غمگين ۽ ڏکايل ٻارڙي جون اهي درد ڀريون ڳالهيون ٻڌي روئي پيا ۽ ويجهو وڃي فرمايو: اي ڌيءَ! ائين نه ٻلڪ هيئن چئو: پيارا بابا! دفن ڪرڻ وقت توهان جو منهن قبلي ڏانهن ڪيو ويو هو، ڇا هاڻي به انهيءَ حالت ۾ آهي يا ٻئي طرف منهن ڦيريو ويو آهي؟ پيارا بابا! توهان کي صاف سٿرو ڪفن پارائي دفن ڪيو ويو هو ڇا اهو اڃا تائين صاف سٿرو ئي آهي؟ پيارا بابا! توهان کي قبر ۾ صحيح سلامت جسم سان رکيو ويو هو، ڇا اڃان تائين جسم سلامت آهي يا ان کي ڪيڙن مڪوڙن کائي ڇڏيو آهي؟ پيارا بابا! عالم سڳورا فرمائن ٿا ته قبر جي پهرين رات ٻانهي کان ايمان جي باري ۾ سوال ڪيو ويندو ته ڪو جواب ڏيندو ۽ ڪو مايوس رهندو ته توهان ان سوال جو صحيح جواب ڏنو يا ناڪام ٿي ويؤ؟ پيارا بابا!

عالم سڳورا فرمائن ٿا تہ ڪن مُردن تي قبر ڪشاده ٿي ويندي آهي ۽ ڪن تي تنگ، تہ توهان تي قبر تنگي ڪئي آهي يا ڪشادگي؟ پيارا بابا! عالم سڳورا فرمائن ٿا تہ ڪنهن ميت جي ڪفن کي جنتي ڪفن سان ۽ ڪنهن جي ڪفن کي جهنمي باهہ جي ڪفن سان بدلايو ويندو آهي تہ توهان جو ڪفن باهہ سان بدلايو ويو آهي يا جنتي ڪفن سان؟ پيارا بابا! عالم سڳورا فرمائن ٿا تہ قبر ڪنهن کي اهڙي طرح دٻائيندي آهي جهڙي طرح ماءُ پنهنجي وڇڙيل پٽ کي شفقت وچان سيني سان لائيندي آهي ۽ ڪنهن کي غضب ناڪ ٿي ايتري زور سان چيپاٽيندي آهي جو ان جون پاسراٽيون ٽٽي هڪ ٻئي ۾ ملي وينديون آهن تہ قبر توهان کي ماءُ وانگر نرميءَ سان ڳلي لڳايو، يا پاسراٽيون پيچي ڇڏيون؟ پيارا بابا! عالم سڳورا فرمائن ٿا تہ مُردي کي جڏهن قبر ۾ لاٿو ويندو آهي تہ اهو ٻنهي صورتن ۾ پڇتائيندو آهي، جيڪڏهن نيڪ ٻانهو آهي تہ ان ڳالهہ تي پڇتائيندو آهي تہ ان گهٽيون نيڪيون ڇونہ ڪيون ۽ جيڪڏهن گنهگار آهي تہ ان لاءِ پڇتائيندو تہ گناهہ ڇو ڪيا؟ پيارا بابا! توهان نيڪين جي گهٽ هئڻ جي ڪري پڇتايو يا گناهن تي؟ پيارا بابا! ڪالهہ تائين جڏهن مان توهان کي سڏيندي هيس تہ مون کي جواب ڏيندا هئا، اڄ مان ڪيتري بدنصيب آهيان جو قبر جي سيراندي کان توهان کي سڏي رهي آهيان پر مون کي توهان جي جواب جو آواز ٻڌڻ ۾ نہ ٿو اچي! پيارا بابا! توهان تہ مون کان ائين جدا ٿي ويؤ جو قيامت تائين ٻيهر وري نہ ملي سگهندؤ. اي ربّ ڪريم قيامت جي ميدان ۾ مون کي پنهنجي بابا جي ملاقات کان محروم نہ ڪجانءِ.

حضرتِ سيِّدُنا حسن بصري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه جون اهي ڳالهيون ٻڌي ان ٻارڙيءَ عرض ڪيو: اي منهنجا سردار! توهان جي نصيحت ڀرين ڳالهين مون کي غفلت مان سجاڳ ڪري ڇڏيو آهي. ان کانپوءِ اها ٻارڙي روئندي حضرتِ سيِّدُنا حسن بصري رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه سان گڏ واپس موٽي آئي. (المواعظ العصفورية لابي بکر بن محمد العصفوري مترجم ص 118)

آنکھیں رو رو کے سُوجانے والے
جانے والے نہیں آنے والے

کوئی دن میں یہ سرا اُوجڑ ہے
ارے او چھاؤنی چھانے والے

نفس! میں خاک ہوا تو نہ مٹا
ہے! مری جان کے کھانے والے

ساتھ لے لو مجھے میں مُجرِم ہوں
راہ میں پڑتے ہیں تھانے والے

ہو گیا دَھک سے کلیجہ میرا
ہائے رُخصت کی سنانے والے

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ عَلٰی مُحَمَّد

قبرون ڏسڻ ۾ هڪجهڙيون پر اندر.......

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! توهان سڀني جو ڪڏهن نه ڪڏهن ته قبرستان وڃڻ جو اتفاق ٿيو هوندو. ڇا ڪڏهن غور ڪيو ته قبرستان جون سوڳوار فضائون، غمناڪ هوائون چِڙ ته اعلان ڪري رهيون آهن: اي دنياوي زندگي ۾ مطمئن رهڻ وارؤ! توهان سڀني کي هڪ نه هڪ ڏينهن هن ويراني ۾ اونداهي قبر ۾ داخل ٿيڻو آهي. ياد رکو! هي قبرون جيڪي مٿان کان هڪ جهڙيون نظر اچن ٿيون ضروري ناهي ته انهن جون اندروني حالتون به ساڳيون هجن، جِي ها ان مٽي جي ڍير هيٺان دفن ٿيڻ وارو جيڪڏهن ڪو نمازي هيو، رمضان المبارڪ جا

روزا رکڻ وارو هيو، سڀ مبارڪ مهينو يا گهٽ ۾ گهٽ آخري عشري جو اعتڪاف ڪرڻ وارو هيو، رمضان جو عاشق ۽ قدردان هيو، فرض هئڻ جي صورت ۾ پنهنجي زڪوٰة پوري ادا ڪرڻ وارو هيو، رزقِ حلال ڪمائڻ وارو هيو، ڪفايت موجب حلال روزي ملڻ تي قناعت ڪرڻ وارو هيو، تلاوتِ قرآن ڪرڻ وارو هيو، تَهَجُّد، اِشراق، چاشت ۽ اَوَّابين جا نفلَ ادا ڪرڻ وارو هيو، عاجزي ڪرڻ وارو هيو، حُسنِ اخلاق جو پيڪر هيو، شريعت جي مطابق هڪ مٺ ڏاڙهي رکڻ وارو هيو، مٿي تي عمامي جو تاج سجائڻ وارو هيو، سنتن تي عمل ڪرڻ وارو هيو، ماءُ پيءُ جي فرمانبرداري ڪرڻ وارو هيو، ٻانهن جا حق ادا ڪرڻ وارو هيو، **اللّٰه** پاڪ ۽ ان جي پياري محبوب صَلَّی اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو چاهڻ وارو هيو، صحابہء ڪرام عَلَيۡهِمُ الرِّضۡوَان، اهليبيتِ عظام ۽ اولياءِ ڪرام رَحِمَهُمُ اللّٰهُ السَّلَام جو عاشق هيو، تہ ان جي قبر جيڪا مٿان ڪان مٽيءَ جو ڍير نظر اچي پئي، تي سگهي ٿو تہ **اللّٰه** پاڪ ۽ رسول صَلَّی اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي فضل ۽ ڪرم سان ان جو اندروني حصو حدِ نگاهہ تائين وسيع ٿي چڪو هجي، قبر ۾ جنت جي دري کلي وئي هجي ۽ ان مٽي جي ظاهري ڍير هيٺان جنت جو خوبصورت باغ موجود هجي. ٻئي طرف ان مٽي جي ڍير هيٺان دفن ٿيڻ وارو جيڪڏهن بي نمازي هيو، رمضان المبارڪ جا روزا ڄاڻي واڻي برباد ڪرڻ وارو هيو، رمضان المبارڪ جي راتين جو گهٽين ۾ ڪرڪيٽ وغيره راندين جي ذريعي مسلمانن جي عبادتن يا ننڊ ۾ خلل پيدا ڪرڻ وارو يا اهڙي طرح جي راندين وارن جو تماشائي بڻجي انهن جي حوصلا افزائي ڪرڻ وارو هيو، فرض هجڻ جي باوجود زڪوٰة جي ادائيگي ۾ بخل ڪرڻ وارو هيو، حرام روزي ڪمائڻ وارو هيو، وياج ۽ رشوت جو واپار ڪرڻ وارو هيو، ماڻهن

جو قرض کائڻ وارو هيو، شراب پيئڻ وارو هيو، جوا کيڏڻ وارو هيو، شراب ۽ جوا جا اڏا هلائڻ وارو هيو، بنا اجازتِ شرعي مسلمانن جي دل ڏکائڻ وارو هيو، مسلمانن کي ڊيڄاري ڌمڪيون ڏئي ڀتو وصول ڪرڻ وارو هيو، پيسن جي ڪري مسلمانن کي اغوا ڪرڻ وارو هيو، چوري ڪرڻ وارو هيو، ڦر ڪرڻ وارو هيو، امانت ۾ خيانت ڪرڻ وارو هيو، زمينن تي ناجائز قبضا ڪرڻ وارو هيو، بي وس هارين جو رت پيئڻ وارو هيو، ڪرسي جي لالچ ۾ مست ٿي ڪري غريبن تي ظلم و ستم جا پهاڙ ڪيرائڻ وارو هيو، ڏاڙهي ڪوڙائڻ يا هڪ مٺ کان گهٽائڻ وارو هيو، فلمون ڊراما ڏسڻ وارو هيو، گانا باجا ٻڌڻ وارو هيو، گاريون ڏيڻ وارو هيو، ڪوڙ، غيبت، چغلي، الزام تراشي، بدگماني ۽ تڪبُّر جو عادي هيو، ماءُ پيءُ جو نافرمان هيو، تي سگهي ٿو ته ان مٿيءَ جي پر سڪون نظر اچڻ واري ڍير هيٺان بيقراري وارو ماحول هجي، جهنم جي دري کلي وئي هجي، باهه ڀڙڪي رهي هجي، نانگ ۽ وڇون دفن ٿيڻ واري جي جسم تي چنبڙيل هجن ۽ دانهن ۽ ڪوڪن جو وڏو آواز هجي جنهن کي اسان نٿا ٻڌي سگهون.

منهنجا آقا اعليٰ حضرت رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَيْه فرمائن ٿا:

هائے غافل وہ کیا جگہ ہے جہاں — پانچ جاتے ہیں چار پھرتے ہیں
بائیں رستے نہ جا مسافر سُن — مال ہے راہ مار پھرتے ہیں
جاگ سُنسان بن ہے رات آئی — گُرگ بہرِ شکار پھرتے ہیں

نفس یہ کوئی چال ہے ظالم
جیسے خاصے بِجار پھرتے ہیں

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّد

هڪ ڏينهن مرڻو آ، آخر موت آهي

اي عاشقانِ رسول! هنن قبرستانن جي ويرانين کي ڏسو ۽ غور ڪريو ته ڇا جيئري اسان مان ڪو ڪنهن قبرستان ۾ صرف هڪ رات اڪيلو گذاري سگهي ٿو؟ شايد ڪو به همت نه ڪري سگهي، ته جڏهن جيئري اڪيلي رهڻ ڪان گهٻرايون ٿا ته مرڻ ڪان پوءِ جڏهن سيئي دوست ۽ مٽ مائٽ موٽي هليا ويا هوندا، عقل سلامت هوندو، سڀ ڪجهه ڏسي ۽ ٻڌي رهيا هونداسين پر چُرڻ پُرڻ ۽ ڳالهائڻ ڪان لاچار هونداسين اهڙين هوش اڏائيندڙ حالتن ۾ انڌيري قبر ۾ اڪيلا ڪيئن رهي سگهنداسين! افسوس! اسان جو ته حال هي آهي جو جيڪڏهن سهولتن سان ڀرپور خوبصورت ايئرڪنڊيشنڊ ڪمري ۾ به اڪيلو قيد ڪيو وڃي ته گهٻرائجي وڃون!

اندھیری رات ہے غم کی گھٹا عصیاں کی کالی ہے
دلِ بے کس کا اِس آفت میں آقا تُو ہی والی ہے

اُترتے چاند ڈھلتی چاندنی جو ہو سکے کر لے
اندھیرا پاکھ آتا ہے یہ دو دن کی اُجالی ہے

اندھیرا گھر، اکیلی جان، دَم گھٹتا، دل اُکتاتا
خدا کو یاد کر پیارے وہ ساعت آنے والی ہے

نہ چونکا دن ہے ڈھلنے پر تری منزل ہوئی کھوٹی
ارے او جانے والے نیند یہ کب کی نکالی ہے

رضاؔ منزل تو جیسی ہے وہ اِک میں کیا سبھی کو ہے
تم اس کو روتے ہو یہ تو کہو یاں ہاتھ خالی ہے

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! يقين ڪريو! قبرستان ۾ دفن ٿيڻ وارو اڄ اسان کي ڇڻ ته خاموش نصيحت ڪري رهيو آهي: ”اي غافل انسانؤ! ياد رکو! ڪالهه اسان به اتي (يعني دنيا ۾) هياسين جتي اڄ توهان آهيو ۽ سڀاڻي توهان به هتي (يعني قبر ۾) اچي پهچندؤ جتي اڄ اسان

آهيون.“ يقينًا جيڪو دنيا ۾ پيدا ٿيو آهي ان کي ضرور مرڻو آهي، جنهن زندگي جا مزا ماڻيا، ان کي موت جي سختين ضرور رنج ڏنو، جنهن خوشين جا خزانا ماڻيا، ان کي موت جو غم ضرور مليو!

اسان دنيا ۾ ترتيب وار آيا آهيون پر.....

پياراپيارا اسلامي ڀائرو! اسان هن دنيا ۾ هڪ ترتيب سان آيا ضرور آهيون مطلب ته پهريان ڏاڏو، پوءِ پيءُ، پوءِ پٽ، پوءِ پوٽو پر موت لاءِ ترتيب ضروري ناهي، پيرسن ڏاڏو زنده هوندو آهي ۽ ڪير پياڪ پوٽو موت جي وَر چڙهي ويندو آهي، ڪنهن جو نانو زنده هوندو آهي پر ماءُ جدائي جو صدمو ڏئي ويندي آهي. اسان مان ڪنهن جي گهر مان پاءُ جو جنازو نڪتو هوندو، ڪنهن ماءُ جي نظرن جي سامهون دم ڏنو هوندو، ڪنهن جي پيءُ موت کي ڳلي لڳايو هوندو، ڪنهن جو جوان پٽ حادثي جو شڪار ٿي موت جي منهن ۾ وڃي پيو هوندو، ڪنهن جي ڏاڏِي آخري گهر يعني قبرستان رواني ٿي هوندي ته ڪنهن جي ناني لاڏاڻو ڪري وئي هوندي. پنهنجي فوت ٿي ويل انهن مٽن مائٽن وانگر هڪ ڏينهن اسان به اوچتو هيءَ دنيا ڇڏي ويندا سين.

دِلا غافِل نہ ہو یک دم یہ دنیا چھوڑ جانا ہے
بَغیچے چھوڑ کر خالی زمیں اندر سمانا ہے

ترا نازک بدن بھائی جو لیٹے سَیج پھولوں پر
یہ ہو گا ایک دن بے جاں اسے کیڑوں نے کھانا ہے

تُو اپنی موت کو مت بھول کر سامان چلنے کا
زمیں کی خاک پر سونا ہے اِینٹوں کا سِرہانا ہے

نہ بَیلی ہو سکے بھائی نہ بیٹا باپ تے مائی
تُو کیوں پھرتا ہے سَودائی عمل نے کام آنا ہے

کہاں ہے زَورِ نَمرودی! کہاں ہے تختِ فِرعونی!
گئے سب چھوڑ یہ فانی اگر نادان دانا ہے

عزیزا یاد کر جس دن کہ عِزرائیل آئیں گے
نہ جاوے کوئی تیرے سَنگ اکیلا تُو نے جانا ہے

جہاں کے شُغل میں شاغِل خدا کے ذِکر سے غافل کرے دعویٰ کہ یہ دنیا مِرا دائم ٹِھکانہ ہے
غُلاؔم اِک دَم نہ کر غفلت حیاتی پہ نہ ہو غرّہ
خدا کی یاد کر ہر دم کہ جس نے کام آنا ہے

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰہُ عَلٰی مُحَمَّد

پهريان کا اهڙي رات نہ گذاري هوندي

حضرت سيِّدُنا اَنَس بن مالڪ رَضِیَ اللہُ عَنْہُ ارشاد فرمائن ٿا: ڇا مان توهان کي ان ٻن ڏينهن ۽ ٻن راتين جي باري ۾ نہ ٻڌايان! (1) هڪ ڏينهن اهو آهي جڏهن اللّٰه پاڪ جي طرفان اچڻ وارو توهان وٽ رضاءِ الٰهي جي خوشخبري کڻي ايندو يا ان جي ناراضگي جو پيغام ۽ (2) ٻيو ڏينهن اهو جڏهن تون پنهنجو اعمالنامو کڻڻ لاءِ بارگاهِ الٰهي ۾ حاضر ٿيندين ۽ اهو اعمالنامو تنهنجي ساڄي هٿ ۾ ڏنو ويندو يا کاٻي هٿ ۾. (۽ ٻن راتين مان) (1) هڪ رات اها آهي جيڪا ميت پنهنجي قبر ۾ گذاريندو ۽ ان کان پهريان ان ڪڏهن بہ اهڙي رات نہ گذاري هوندي ۽ (2) ٻي رات اها آهي جنهن جي صبح جو قيامت جو ڏينهن هوندو ۽ ان کان پوءِ ڪا رات نہ ايندي. (شُعَبُ الايمان ج 7 ص 388 حديث 10697)

اعلىٰ حضرت رَحْمَۃُ اللّٰہِ عَلَیْہ جي وصيت

اي اڄ جا زندهَ ۽ سياڻي جا مردؤ! اي فنا ٿيڻ وارؤ، اي ڪمزورؤ، اي ضعيفؤ، اي بارؤ، اي جوانؤ، اي پوڙهؤ! يقينًا قبر جي پهرين رات نهايت اهم رات آهي. منهنجا آقا اعليٰ حضرت، امامِ اهلسنت، عاشقِ ماهِ نُبُوت، وليِء نعمت، عظيم البَرَڪت، عظيم المَرتبت، مجدّدِ دين و ملت، عالِمِ شريعت، پيرِ طريقت، حضرتِ علامہ مولانا الحاج الحافِظ القاري الشاهہ امام احمد رضا خان رَحْمَۃُ اللّٰہِ عَلَیْہ جن تمام وڏا ولي اللّٰه ۽

زبردست عاشقِ رسول هئڻ جي باوجود هيءَ وصيت فرمايائون: دفن ڪرڻ کان بعد (تلقين ڪانپوءِ) ڏيڍ ڪلاڪ منهنجي قبر جي سيراندي واري پاسي کان درود ۽ سلام ايتري آواز سان پڙهندا رهجو جو مان ٻڌان. پوءِ مونکي اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْن جي حوالي ڪري هليا وڃجو، ۽ جيڪڏهن تڪليف برداشت ڪري سگهو ته مڪمل ٽي ڏينهن ۽ ٽي راتيون پهرو ڏيڻ سان گڏوگڏ ڪو عزيز يا دوست سيراندي کان قرآن شريف ۽ درود شريف ايتري آواز سان بنا وقفي پڙهندا رهن ته الله پاڪ چاهيو ته ان نئين گهر (يعني قبر) ۾ دل لڳي ويندي. (حياتِ اعليٰ حضرت، حصو 3 ص 291)

سگِ مدينه عُفِيَ عَنْهُ جي وصيت

اَلْحَمْدُلِلّٰه پنهنجي آقا اعليٰ حضرت رَحْمَةُاللهِ عَلَيْه جي پيروي ڪندي سگِ مدينه عُفِيَ عَنْهُ به ان طرح جي وصيت ڪري ڇڏي آهي دعوتِ اسلامي جي مڪتبة المدينه جي شايع ٿيل 436 صفحن تي مشتمل ”رسائلِ عطاريه“ ۾ شامل رسالو ”مدني وصيت نامو“ ۾ آهي: ٿي سگهي ته مون سان محبت ڪرڻ وارا منهنجي تدفين کان پوءِ 12 ڏينهن تائين، اهو نه ٿي سگهي ته گهٽ ۾ گهٽ 12 ڪلاڪ ئي سهي منهنجي قبر تي حلقو لڳائن ۽ ذڪر و درود ۽ تلاوت و نعت سان منهنجي دل خوش ڪندا رهن اِنْ شَآءَالله نئين جڳهه ۾ دل لڳي ئي ويندي، ان دوران به باجماعت نماز جو اهتمام ڪريو.

محبوبِ باري ﷺ جي اشڪباري

اسان جي ڪريم آقا، اسان کي بخشرائڻ واري پياري پياري مڪي مدني مصطفيٰ، شافعِ يومِ جزا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو قبر بابت خوفِ خدا ملاحظه فرمايو. حضرت سيِّدُنا براء بِن عازِب رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فرمائن ٿا: اسان

سرڪار مدينہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم سان گڏ هڪ جنازي ۾ شريڪ هئاسين تہ پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم هڪ قبر جي پرسان ويهي ايترو تہ رنا جو قبر جي مٽي آلي ٿي وئي. پوءِ فرمايائون: ان جي لاءِ تياري ڪيو.
(سنن ابنِ ماجه ج 4 ص 466 حديث 4195)

سویا کئے نابکار بندے | رویا کئے زار زار آقا

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

آخرت جي پهرين منزل قبر آهي

اميرالمؤمِنِين حضرتِ سيِّدُنا عثمانِ غني رَضِيَ اللهُ عَنْهُ جڏهن ڪنهن جي قبر تي تشريف فرما ٿيندا هئا تہ ايتري قدر روئندا هئا جو پاڻ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ جن جي ڏاڙهي مبارڪ آلي ٿي ويندي هئي. عرض ڪيو ويو: جنت ۽ دوزخ جو تذڪرو ڪرڻ وقت توهان روئندا ناهيو پر قبر تي گهڻو روئندا آهيو ان جو ڪهڙو سبب آهي؟ فرمايائون: مان نبي ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن کان ٻڌو آهي: آخرت جي سڀ کان پهرين منزل قبر آهي، جيڪڏهن قبر واري ان کان نجات حاصل ڪئي تہ بعد وارو معاملو ان تي آسان آهي ۽ جيڪڏهن ان نجات حاصل نہ ڪئي تہ بعد وارو معاملو ڏاڍو سخت آهي. (سنن ابنِ ماجه ج 4 ص 500 حديث 4267)

جنازو خاموش مبلغ آهي

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! ڏٺو توهان ذوالنّورَين، جامعُ القرآن حضرت سيِّدُنا عثمان ابنِ عفّان رَضِيَ اللهُ عَنْهُ جو خوفِ خدا! پاڻ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عشره مبشره يعني ان ڏهن خوش نصيب صحابہ ڪرام عَلَيْهِمُ الرِّضْوَان مان آهن جن کي الله جي حبيب، حبيبِ لبيب صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم پنهنجي زبانِ حق ترجمان سان خصوصي طور تي جنتي هئڻ جي بشارت ڏني هئي، پاڻ

رَضِیَ اللہُ عَنْہُ کان معصوم فرشتا بہ حيا ڪندا هئا. ان جي باوجود بہ قبر جو خوف، وحشتن، اڪيلائپ ۽ انڌيري جي باري ۾ بہ انتها خوفزده رهندا هئا ۽ هڪ پاسي اسان آهيون جو پنهنجي قبرن کي وساري وينا آهيون، روزانو ماڻهن جا جنازا نڪرندي ڏسڻ جي باوجود اهو نہ ٿا سوچيون تہ هڪ ڏينهن اسان جو جنازو بہ کنيو ويندو، يقيناً اهي جنازا اسان جي لاءِ خاموش مبلغ جي حيثيت رکن ٿا. اهي جيڪي ڪجھ چئي رهيا هوندا آهن ان کي ڪنهن هن طرح نظم ۾ بيان ڪيو آهي:

جنازہ آگے آگے کہہ رہا ہے اے جہاں والو

مِرے پیچھے چلے آؤ تمہارا رہنما میں ہوں

اونداهي کان خوف ٿئي ٿو

اي عاشقانِ رسول! افسوس صد ڪروڙ افسوس! جو اسان پين کي قبر ۾ دفن ٿيندي ڏسون ٿا پر اهو وساري ڇڏيون ٿا تہ هڪ ڏينهن اسان کي بہ قبر ۾ لاٿو ويندو. افسوس! اسان جي حالت اها آهي جو رات جو بجلي بند ٿي وڃي تہ دل گهبرائيندي آهي خاص ڪري اڪيلي ۾ تہ تمام گهڻو خوف ٿيندو آهي ۽ انڌيرو ماري ڇڏيندو آهي، هاءِ افسوس! ان کان پوءِ بہ قبر جي سخت انڌيري جو ڪو احساس ناهي. نمازون اسان کان نٿيون پڙهيون وڃن، رمضان المبارڪ جا روزا اسان کان نٿا رکيا وڃن، فرض هڄڻ جي باوجود بہ زڪوٰة اسان کان پوري نٿي ادا ڪئي وڃي، ماءُ پيءُ جا حق اسان ادا نٿا ڪري سگهون، افسوس! رات ڏينهن گناهن ۾ گذري رهيا آهن، يقيناً موت جو هڪ وقت مقرر آهي ان کي ٽارڻ ممڪن ناهي، جيڪڏهن ان طرح گناهہ ڪندي ڪندي يڪدم موت جو پيغام اچي ويو ۽ اسان کي اونداهي قبر ۾ لاٿو ويو تہ نہ ڄاڻ اسان جي قبر جي پهرين رات ڪيئن گذرندي!

یاد رکھ ہر آن آخر موت ہے
بن تُو مت انجان آخر موت ہے
مرتے جاتے ہیں ہزاروں آدمی
عاقل و نادان آخر موت ہے
کیاخوشی ہودل کوچندے زِیست سے
غمزدہ ہے جان آخر موت ہے
ملکِ فانی میں فنا ہر شَے کو ہے
سن لگا کر کان آخر موت ہے
بارہا علمیؔ تجھے سمجھا چکے
مان یامت مان آخر موت ہے

صَلُّوا عَلَی الْحَبِيْب! صَلَّی اللهُ عَلٰی مُحَمَّد

عاليشان محل جو عبرتناڪ واقعو

انسان تمام وڏا وڏا منصوبا تيار ڪندو آهي مگر ان جو هن ڳالھ ڏانهن ڌيان ئي نہ هوندو آهي تہ زندگي ڪنهن ٻئي جي هٿ ۾ آهي، جڏهن يڪدم زندگيءَ جي ڏور ڇڪي ويندي ۽ مرڻو ئي پوندو تہ سڀ ڪيو ڪمايو اتي جو اتي رهجي ويندو، چيو وڃي ٿو: ”مدينةالاولياء ملتان“ جو هڪ نوجوان دولت ڪمائڻ جي نشي ۾ پنهنجي وطن، شهر ۽ خاندان وغيره کان پري ڪنهن ٻئي ملڪ ۾ وڃي رهيو. خوب مال ڪمايائين ۽ گهر وارن کي موڪليندو رهيو، پاڻ ۾ مشوري سان عاليشان بنگلو تيار ڪرڻ لاءِ طئي ٿيو. اهو نوجوان سالن تائين پيسا موڪليندو رهيو، گهر وارا گهر ٺهرائيندا رهيا ۽ ان کي خوب سجائيندا رهيا، ايتري تائين جو هڪ عظيم الشّان بنگلو نهي تيار ٿي ويو. هي نوجوان جڏهن واپس آيو تہ ان عظيم الشّان بنگلي ۾ رهائش جي لاءِ تياريون عروج تي هيون پر افسوس! قسمت ان عاليشان بنگلي ۾ شفٽ ٿيڻ کان تقريباً هڪ هفتو اڳ ان نوجوان جو اِنتِقال ٿي ويو ۽ اهو نوجوان پنهنجي روشنين سان

جڳمڳ ڪندڙ عاليشان بنگلي جي بدران انڌيري قبر ۾ منتقل ٿي ويو.

جہاں میں ہیں عِبرت کے ہر سُو نُمونے مگر تجھ کو اندھا کیا رنگ و بو نے
کبھی غور سے بھی یہ دیکھا ہے تُو نے جو آباد تھے وہ مکاں اب ہیں سُونے

جگہ جی لگانے کی دُنیا نہیں ہے
یہ عِبرت کی جا ہے تماشا نہیں ہے

دنيا جا طلبگار

افسوس! اسان جي اڪثريت اڄ دنيا جي طلبگار وڏيڪ ۽ آخرت جي فڪر ڪان خالي آهي، اسان مان ته ڪجهه اهي به آهن جيڪي فاني دنيا جي لذتن جي سبب خوش ۽ خرم، زوال و فنا ڪان بي خوف، موت جي تصور ڪان بي خبر، دنيا جي لذتن ۾ بدمست آهن ڪجهه ته اهڙا آهن جيڪي هن ناپائيدار دنيا ۾ يڪدم موت اچڻ ڪان بي خبر آهن، سهولتن ۽ آسائشن جي حاصل ٿيڻ ڪان پوءِ ان ۾ ايتري قدر مگن ٿي ويا جو قبر جو انڌيرو، وحشت ۽ تنهائي ڪي وساري وينا آهن. افسوس! اڄ اسان جي پوري قوت دنياوي زندگي ڪي بهتر بنائڻ ۾ وقف ٿي رهي آهي، آخرت جي بهتري لاءِ فڪر تمام گهٽ تو نظر اچي. ٿورو غور ته ڪريو هن دنيا ۾ ڪيئي امير ماڻهو اهڙا به ٿي گذريا آهن جيڪي دولت و حڪومت، عزت ۽ دبدبي، گهر وارن ۽ خاندان وارن جي عارضي قرب، دوستن جي وقتي ميل جول ۽ نوڪرن جي خوشامدانه خدمت جي پرم ۾ قبر جي تنهائي ڪي وساري چڪا هئا. پر افسوس! اوچتو فنا جا ڪڪر آيا، موت جو طوفان هليو ۽ دنيا ۾ گهڻو عرصو رهڻ وارن جون اميدون خاڪ ۾

ملي ويون، موت انهن جي پُررونق ۽ خوشين پرين گهرن کي ويران ڪري ڇڏيو. روشنين سان جڳمڳ ڪندڙ محلات مان ڪڍي انهن کي سخت انڌيري قبرن ۾ منتقل ڪيو ويو. افسوس! اهي ڪالهه تائين پنهنجي خاندان جي رونقن ۾ شادمان ۽ مسرور هئا اهي اڄ قبرن جي وحشتن ۽ تنهائين ۾ غمزده ۽ رنجيده آهن.

دنيا جو دوکو

افسوس آهي ان تي جيڪو دنيا جي ناپائيداري ڏسڻ باوجود ان جي دوکي ۾ مبتلا رهي ۽ موت کان بلڪل غافل ٿي وڃي. واقعي جيڪو دنياوي زندگي جي دوکي ۾ اچي پنهنجي موت ۽ قبر ۽ حشر کي وساري ويهي ۽ الله پاڪ کي راضي ڪرڻ لاءِ عمل نہ ڪري، نهايت ئي قابلِ مذمت آهي. ان دوکي کان اسان کي خبردار ڪندي اسان جو الله پاڪ سيپاري 22 سورۃُ الفاطر جي آيت نمبر 5 ۾ ارشاد فرمائي ٿو:

يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ٝ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ ۝ (پ 22، الفاطر: 5)

ترجمهٔ ڪنزالايمان: اي انسانو! بيشڪ الله جو واعدو سچو آهي، پوءِ توهان کي هرگز دوکو نہ ڏئي دنيا جي زندگي ۽ هرگز توهان کي الله جي حڪم تي دوکو نہ ڏئي اهو وڏو دوکيباز (يعني شيطان).

اي عاشقان رسول! ۽ منهنجا پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! يقيناً جيڪو موت ۽ ان کان بعد وارن معاملن جي سني نموني ڄاڻ رکي ٿو اهو دنيا جي رنگينين ۽ ان جي آسائشن جي دوکي ۾ نٿو اچي سگهي. ڇا توهان ڪڏهن ڪنهن مرڻ واري جي لاءِ قبر ۾ رکڻ لاءِ فرنيچر

تيار ڪرائيندي، قبر ۾ ايئرڪنڊيشن لڳرائيندي، پيسا رکڻ لاءِ الماڙي نهرائيندي، راندين ۾ ڪتيل ڪپ ۽ دنياوي ڪاميابين ۾ ڪتيل تحفا سجائڻ لاءِ ڪبٽ نهرائيندي ڏٺو آهي؟ ڪونہ ڏٺو هوندو ۽ هي ڪم شرعاً صحيح بہ ناهي، تہ پوءِ جڏهن سڀ ڪجھ هتي ڇڏي وڃڻو آهي تہ هي ڊگريون اسان جي ڪهڙي ڪم جون؟ جنهن دولت جي لاءِ سڄي زندگي محنت ۽ مشقت ڪريون ٿا اها اسان جي ڪهڙي مدد ڪندي؟ جنهن منصب جي ڪري آڪڙ ڪندا رهياسين تہ آخر اهو اسان جي ڪهڙي ڪم ايندو؟ **پيارا پيارا اسلامي ڀائرو!** اجا بہ وقت آهي، هوش ۾ اچو ۽ قبر ۽ آخرت جي تياري ڪريو.

دنيا ۾ مسافر ٿي رهو

حضرت سيِّدُنا عبدالله بن عمر رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا کان روايت آهي تہ حضور اڪرم صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن منهنجي ڪلهي تي هٿ رکي ارشاد فرمايو: ”دنيا ۾ ايئن رهو جڻ توهان مسافر آهيو.“ حضرت سيِّدُنا عبدالله بن عمر رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا فرمائيندا هئا: جڏهن تون شام ڪرين تہ اچڻ واري صبح جو انتظار نہ ڪر ۽ جڏهن صبح ڪرين تہ شام جو منتظر نہ رهہ ۽ تندرستي جي حالت ۾ بيماري لاءِ ۽ زندگيءَ ۾ موت جي لاءِ تياري ڪري ڇڏ. (صحيح بخاري ج 4 ص 223 حديث 6416)

دنيا، آخرت جي تياري لاءِ خاص آهي

حضرتِ سيِّدُنا عثمانِ غني رَضِیَ اللهُ عَنْهُ جن سڀ کان آخري خطبو جيڪو ارشاد فرمايو ان ۾ هي بہ آهي: الله پاڪ توهان کي دنيا صرف ان لاءِ عطا ڪئي آهي تہ توهان ان جي ذريعي آخرت جي تياري ڪيو ۽ ان لاءِ ناهي ڏني تہ توهان ان ”دنيا“ جا ئي ٿي ٻڌجي وڃو، بيشڪ دنيا

فاني ۽ آخرت باقي آهي. توهان کي فاني (دنيا) ڪٿي ورگلائي ڪري (آخرت) کان غافل نہ ڪري ڇڏي، فنا ٿيڻ واري دنيا کي باقي رهڻ واري آخرت تي ترجيح نہ ڏيو ڇو تہ دنيا منقطع ٿيڻ واري آهي ۽ بيشڪ الله تعاليٰ ڏانهن واپس موٽڻو آهي. الله پاڪ کان ڊڄو ڇو تہ ان جو خوف ان جي عذاب جي لاءِ (آڙ ۽) ڍال ۽ الله پاڪ تائين پهچڻ جو ذريعو آهي. (ذَمُّ الدُّنيا مع موسوعة ابن اَبِي الدُّنيا ج 5 ص 83 رقم 146)

ہے یہ دنیا بے وفا آخر فنا　　نہ رہا اس میں گدا نہ بادشہ

اي عاشقانِ رسول ۽ منهنجا پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! هن دنيا جي حقيقت هڪ رستي وانگر آهي جنهن کي طئي ڪرڻ کان پوءِ ئي اسان منزل تائين پهچندا آهيون، هاڻي اها منزل جنت هوندي يا جهنم! ان جو دارو مدار ان ڳالهہ تي آهي تہ اسان اهو سفر ڪيئن طئي ڪيون! الله ۽ رسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي اطاعت ڪندي يا نافرماني ڪندي؟ جيڪڏهن اسان جنت جا انعام حاصل ڪرڻ ۽ جهنم جي عذابن کان بچڻ چاهيون ٿا تہ اسان کي ”پنهنجي ۽ سڄي دنيا جي ماڻهن جي اصلاح جي ڪوشش ڪرڻي پوندي.“

الله کرے دل میں اتر جائے میری بات

ميّت جو اعلان

سرڪارِ مدينہ، سلطانِ با قرينہ، قرارِ قلب وسينہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن ارشاد فرمايو: ان ذات جو قسم جنهن جي قبضہ قدرت ۾ منهنجي جان آهي جيڪڏهن ماڻهو ان جو (يعني مرڻ واري جو) نڪاڻو ڏسي وٺن ۽ ان جي گفتگو ٻڌي وٺن تہ مردي کي وساري ڇڏين ۽ پنهنجي جانين تي روئن. جڏهن مردي کي تختي تي رکي ڪنيو ويندو آهي تہ ان جو

روح ڦٽڪي تخت تي ويهي آواز ڏيندو آهي: اي منهنجا اهل و عيال! دنيا توهان سان به ائين نه ڪيڏي جيئن ان مون سان ڪيڏيو، مان حلال ۽ حرام مال جمع ڪيو ۽ اهو ٻين لاءِ ڇڏي آيس. ان جو نفعو انهن جي لاءِ آهي ۽ نقصان منهنجي لاءِ، بس جيڪو ڪجھ مون تي گذريو آهي ان کان ڊڄو (يعني عبرت حاصل ڪريو)

(التّذكرة للقرطبي ص 76)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

مُردي جي پڪار

حضرت سيّدُنا ابو سعيد خُدري رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کان روايت آهي ته خاتمُ المرسلين، رَحمةٌ لِّلعٰلمين صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ عبرت نشان آهي: جڏهن جنازو تيار ٿي ويندو آهي ۽ ماڻهو ان کي پنهنجي ڪلهي تي کڻندا آهن، جيڪڏهن اهو نيڪ هوندو آهي ته چوندو آهي ته مون کي جلدي وٺي هلو، جيڪڏهن اهو برو هوندو آهي ته پنهنجي رشتيدارن کي چوندو آهي: افسوس! مون کي توهان ڪيڏانهن وٺي وڃي رهيا آهيو! انسانن کان علاوه هر هڪ شيءِ ان جو آواز ٻڌندي آهي، جيڪڏهن انسان ان کي ٻڌي وٺي ته بيهوش ٿي وڃي.

(صحيح بخاري ج 1 ص 465 حديث 1380)

قَبَر جي پڪار

حضرتِ سيّدُنا ابو الحَجّاج ثُمالِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کان روايت آهي، سرڪارِ مدينه، سلطانِ باقرينه، قرارِ قلب و سينه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن ارشاد فرمايو: جڏهن ميت کي قبر ۾ لاٿو ويندو آهي ته قبر ان کي چوندي آهي: اي انسان تون برباد ٿين! تو ڇا جي ڪري مون کي وساريو هو؟ ڇا توکي ايتري به خبر نه هئي ته مان فتنن جو گهر آهيان، اونداهي جو

گهر آهيان، پوءِ تون ڇا جي ڪري مون تي آڪڙجي گهمندو ڦرندو هئين؟ جيڪڏهن اهو مردو نيڪ ٻانهي جو هوندو ته هڪ غيبي آواز قبر کي چوندو: اي قبر! جيڪڏهن هي انهن مان هجي جيڪي نيڪي جو حڪم ڪندا رهيا ۽ برائي کان روڪيندا رهيا ته پوءِ! (تنهنجو سلوڪ ڇا هوندو؟) قبر چوندي آهي: جيڪڏهن اها ڳالهه آهي ته ان لاءِ راحت واري ٻڌجي وڃان ٿي. پوءِ ان شخص جو جسم نور ۾ تبديل ٿي ويندو آهي ۽ ان جو روح ربُّ العٰلمين جي بارگاهه ڏانهن پرواز ڪري ويندو آهي! (مسند ابي يعليٰ ج 6 ص67 حديث 6835)

اي عاشقانِ رسول ۽ منهنجا پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! ٿورو سوچيو ته سڀ ان وقت جڏهن قبر ۾ اڪيلا هونداسين، گهٻراهٽ محسوس ٿيندي، نه ڪيڏانهن وڃي سگهنداسين نه ڪنهن کي سڏي سگهنداسين ۽ ٻاهر نڪرڻ جي به ڪا صورت نه هوندي. ان وقت قبر جون اُڀ ڏاريندڙ رڙيون ٻڌڻ کان پوءِ ڇا گذرندو!

قَبر روزانہ یہ کرتی ہے پکار
مجھ میں ہیں کیڑے مکوڑے بے شمار
یاد رکھ! میں ہوں اندھیری کوٹھڑی
مجھ میں سُن وَحشت تجھے ہوگی بڑی
میرے اندر تُو اکیلا آئیگا
ہاں مگر اعمال لیتا آئیگا
تیرا فَن تیرا ہُنَر عُہدہ تِرا
کام آئے گا نہ سرمایہ تِرا
دولتِ دنیا کے پیچھے تُو نہ جا
آخِرت میں مال کا ہے کام کیا
دل سے دنیا کی مَحبّت دُور کر
دل نبی کے عِشق سے معمور کر
لندن و پیرِس کے سپنے چھوڑ دے
بس مدینے ہی سے رِشتہ جوڑ لے

جنت جو باغ يا جهنم جو کڏو

الله جي محبوب، داناءِ غيوب، مُنَزَّہٌ عَنِ العيوب صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ عبرت نشان آهي: ”قبر جنت جي باغن مان هڪ باغ آهي يا جنهم جي کڏن مان هڪ کڏو.“ (سنن تِرمذي ج 4 ص 208 حديث 2468)

گورِ نيکاں باغ ہوگی خُلد کا   مجرِموں کی قَبر دوزخ کا گڑھا

فرمانبردار تي قبر جي رحمت

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! نمازن ۽ سنتن تي عمل ڪرڻ وارن جي لاءِ قبر ۾ راحتون ۽ بي نمازين، ۽ گناهن ڀرين غير شرعي فيشن ڪرڻ وارن لاءِ آفتون ئي آفتون هونديون، حضرتِ علامہ جلالُ الدّين سُيُوطِي شافعي رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَيْهِ فرمائن ٿا: حضرتِ سيِّدُنا عُبيد بن عُمير رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ کان روايت آهي ته، قبر مردي کي چوندي آهي ته جيڪڏهن تون پنهنجي زندگي ۾ الله جو فرمانبردار هئين ته اڄ مان توتي رحمت ڪنديس ۽ جيڪڏهن تون پنهنجي زندگيءَ ۾ الله پاڪ جو نافرمان هئين ته مان تنهنجي لاءِ عذاب آهيان، مان اهو گهر آهيان جو جيڪو مون ۾ نيڪ ۽ فرمانبردار تي داخل ٿيو اهو مون مان خوش ٿي نڪرندو ۽ جيڪو نافرمان ۽ گنهگار هيو، اهو مون مان تباهه ٿي نڪرندو. (شَرَحُ الصُّدُور ص 114، اهوال القبور لابن رجب ص 27)

پاڙي واري مردن جي پُڪار

منقول آهي: جڏهن مردي کي قبر ۾ رکيو ويندو آهي ۽ ان کي عذاب ٿيندو آهي ته پاڙي وارا مردا ان کي سڏي چوندا آهن: اي دنيا مان اچڻ وارا! ڇا تو اسان جي موت مان نصيحت حاصل نه ڪئي؟

ڇا تو ڪونہ ڏٺو تہ اسان جا اعمال ڪيئن ختم ٿيا؟ ۽ توکي تہ عمل ڪرڻ جي مهلت ملي هئي، پر تو وقت ضايع ڪري ڇڏيو، قبر جو هر حصو ان کي سڏي چوندو آهي: اي زمين تي آڪڙجي هلڻ وارا! تو مرڻ وارن مان عبرت حاصل ڇونہ ڪئي؟ ڇا تو نہ ڏٺو تہ تنهنجي مُرده رشتيدارن کي ماڻهو ڪهڙي طرح قبرستان ڏانهن کڻي ويا.

(شَرَحُ الصُّدُور ص 116)

مُردن سان گفتگو

”شَرَحُ الصُّدُور“ ۾ آهي: حضرت سيِّدُنا سعيد بن مسيَّب رَضِیَ اللّٰہُ عَنۡہُ فرمائن ٿا: هڪ دفعي اسان اميرُالمُؤمِنِين حضرتِ مولاءِ ڪائنات، عليُّ المرتَضيٰ، شيرِخدا ڪَرَّمَ اللّٰہُ وَجۡهَهُ الۡکَرِيۡم سان گڏ مدينہ منوره جي قبرستان وياسين. حضرتِ مولا علي ڪَرَّمَ اللّٰہُ وَجۡهَهُ الۡکَرِيۡم جن قبر وارن کي سلام ڪيو ۽ فرمايو: اي قبرن وارؤ! توهان پنهنجي خبر ٻڌائيندؤ يا اسان توهان کي ٻڌايون؟ سيّدنا سعيد بن مسيَّب رَضِیَ اللّٰہُ عَنۡہُ فرمائن ٿا تہ اسان قبر مان ”وَعَلَيۡکُم السَّلَامُ وَرَحۡمَةُ اللّٰہِ وَبَرَکَاتُہٗ“ جو آواز ٻڌو ۽ ڪو چوڻ وارو چئي رهيو هو: ياامِيرُالمُؤمِنِين! توهان ئي ٻڌايو تہ اسان جي مرڻ ڪان پوءِ ڇا ٿيو؟ حضرت مولا علي ڪَرَّمَ اللّٰہُ وَجۡهَهُ الۡکَرِيۡم جن فرمايو: ٻڌي ڇڏيو! توهان جو مال تقسيم ٿي ويو، توهان جي گهروارين ٻيو نڪاح ڪري ڇڏيو، توهان جو اولاد يتيمن ۾ شامل ٿي ويو، جنهن گهر کي توهان مضبوط نهرايو هو ان ۾ توهان جا دشمن آباد ٿي ويا. هاڻي توهان پنهنجو حال ٻڌايو. اهو ٻڌي هڪ قبر مان آواز اچڻ لڳو: ياامِيرُالمُؤمِنِين! اسان جا ڪفن ڦاٽي ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويا، اسان جا وار ڇڻي وکرجي ويا، اسان جون کلون ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويون، اسان جون اکيون ٻاهر نڪري ڳلن تي اچي ويون ۽ اسان جي ناسن مان

پونءِ وهي رهي آهي ۽ اسان جيڪو ڪجهه اڳتي موڪليو (يعني جهڙا عمل ڪيا) انهن جو بدلو مليو، جيڪو ڪجهه پوئتي ڇڏيو ان ۾ نقصان ٿيو. (شَرحُ الصُّدُور ص 209، ابن عساڪر ج 27 ص 395)

ڪٿي آهن اهي خوبصورت چهرا

حضرتِ سيِّدُنا ابوبڪرصديق رَضِيَ اللهُ عَنۡهُ خطبي جي دوران فرمائيندا هئا: ڪٿي آهن اهي خوبصورت چهري وارا؟ ڪٿي آهن پنهنجي جوانيءَ تي ناز ڪرڻ وارا؟ ڪيڏانهن ويا اهي بادشاهه جن عاليشان شهر تعمير ڪرايا ۽ انهن کي مضبوط قلعن سان محفوظ ڪيو؟ ڪيڏانهن هليا ويا ميدانِ جنگ ۾ غالب اچڻ وارا؟ بيشڪ زماني انهن کي ذليل ڪيو ۽ هاڻي اهي قبر جي اونداهين ۾ پيا آهن. جلدي ڪيو! نيڪين ۾ اڳتي وڌو ۽ نجات طلب ڪيو.
(شُعَبُ الايمان لِلبَيهَقِي ج 7 ص 365 حديث 10595)

هينئر کان ئي تياري ڪريو

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! اميرُالمُؤمِنِين حضرت سيِّدُنا صديقِ اڪبر رَضِيَ اللهُ عَنۡهُ اسان کي دنيا جي بيوفائين ۽ قبر جي اونداهين جو احساس ڏياريندي غفلت ڀري ننڊ مان سجاڳ ڪندي، قبر ۽ حشر جي تياري جو ذهن ڏئي رهيا آهن. واقعي عقلمند اهو ئي آهي جيڪو موت کان پهريان موت جي تياري ڪندي نيڪين جو ذخيرو گڏ ڪري ۽ سنتن جو مدني ڏيئو قبر ۾ گڏ کڻي وڃي ۽ ائين قبر جي روشني جو انتظام ڪري، نه ته قبر هرگز اهو لحاظ نه ڪندي ته منهنجي اندر ڪير آيو آهي! امير هجي يا فقير، وزير هجي يا ان جو مُشِير، حاڪم هجي يا محڪوم، آفيسر هجي يا پٽيوالو، سيٺ هجي يا ملازم، ڊاڪٽر هجي يا مريض، ٺيڪيدار هجي يا مزدور جيڪڏهن ڪنهن به آخرت جي تياري ۾

گهٽتائي ڪئي، نمازون گهڻي قدر قضا ڪيون، رمضان شريف جا روزا بنا عذرِ شرعي نہ رکيا، فرض هوندي بہ زڪوٰة نہ ڏني، حج فرض هيو پر ادا نہ ڪيو، طاقت هئڻ باوجود بہ شرعي پردو نہ ڪرايو، ماءُ پيءُ جي نافرماني ڪئي، ڪوڙ، غيبت، چغلي جي عادت رهي، فلمون ڊراما ڏسندا رهيا، گانا باجا ٻڌندا رهيا، ڏاڙهي ڪوڙائيندا يا هڪ مُٺ کان گهٽائيندا رهيا. مطلب تہ تمام گهڻا گناھ ڪندا رهيا تہ اللّٰه ۽ ان جي رسول صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي ناراضگي جي صورت ۾ حسرت ۽ ندامت کان سواءِ ڪجھ بہ هٿ نہ ايندو. جنهن فرضن سان گڏوگڏ نفلن جي بہ پابندي ڪئي، رمضان المبارڪ کان علاوه نفلي روزا بہ رکيا، گهٽي گهٽي، چوڪ چوڪ، نيڪي جي دعوت جون ڌومون مچايون، قرآنِ پاڪ جي تعليم نہ صرف پاڻ حاصل ڪئي پر ٻين کي بہ ڏني، ”چوڪ درس“ ڏيڻ ۾ گهٻراهٽ محسوس نہ ڪئي، ”گهر درس“ شروع ڪيو، سنتن جي تربيت جي مدني قافلن ۾ هر مهيني گهٽ ۾ گهٽ ٽي ڏينهن سفر ڪرڻ سان گڏوگڏ ٻين مسلمانن کي بہ ان جو ذهن ڏنو، روزانو نيڪ اعمال جو ڪارڊ پري هر مدني مهيني جي ابتدائي 10 ڏينهن ۾ پنهنجي ذميدار کي جمع ڪرايو، اللّٰه ۽ ان جي پياري رسول صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي فضل ۽ ڪرم سان ايمان سلامت ڪٽي دنيا مان ويو تہ اِنْ شَآءَ اللّٰه ان جي قبر ۾ حشر تائين رحمتن جو نزول ٿيندو رهندو ۽ نورِمصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جا جلوا عام رهندا.

قبر میں لہرائیں گے تاحشر چشمے نور کے
جلوہ فرما ہو گی جب طَلعَت رسول اللہ کی

(حدائق بخشش)

گلوڪار دعوتِ اسلامي ۾ ڪيئن آيو؟

اي عاشقانِ رسول! بس هر دم دعوتِ اسلامي جي مدني ماحول سان وابستہ رهو اِنْ شَاءَالله بنهي جهانن ۾ بيڙا پار ٿي ويندا. اچو! توهان جي ترغيب لاءِ هڪ ايمان افروز مدني بهار توهان جي اڳيان پيش ڪيان ٿو: ملير (بابُ المدينہ ڪراچي) جي هڪ اسلامي ڀاءُ (عمر تقريباً 27 سال) جو ڪجهه هن طرح سان بيان آهي تہ مون کي ننڍپڻ ۾ نعتون پڙهڻ جو شوق هيو، گهريلو فنڪشن (پروگرامن) ۾ ڪڏهن ڪڏهن فرمائش تي گانا ڳائيندو هيس آواز سنو هجڻ سبب خوب داد ملندو هو جنهن سبب مان خوشيءَ ۾ نہ ماپندو هيس. جڏهن ٿورو وڏو ٿيس تہ گِٽار (موسيقي اوزار) سکڻ جو شوق ٿيو، پوءِ مون باقاعده گانا سکڻ لاءِ اڪيڊمي ۾ داخلا ورتي، ڪافي سالن تائين سکڻ کان پوءِ مان ڳائڻ جي مقابلي ۾ حصو وٺڻ شروع ڪيو، ڪيترن ئي ٽي وي چينلن تي بہ ڳايو. وقت سان گڏوگڏ شهرت بہ ملندي وئي. پوءِ مون کي دبئي جي تمام وڏي پروگرام ۾ شرڪت جو موقعو مليو، اتان کان هِند (ڀارت) هليو ويس جتي تقريباً ڇهہ مهينن تائين ڳائڻ جي مختلف پروگرامن ۾ حصو ورتو، وڏن وڏن پروگرامن ۾ ۽ فلمن ۾ گانا ڳاتا ۽ ڪافي نالو ۽ مال ڪمايو. پوءِ ڳائڻ جي ٽيم سان دنيا جي مختلف ملڪن ۾ ويس جن ۾ ”ڪينيڊا (ٽورنٽو، وِينڪُوَر)، آمريڪا جي 10 رياستن (شڪاگو، لاس اينجلس، سان فرانسيڪو وغيره)، انگلينڊ (لنڊن) بہ ويس. جڏهن ڪجهه عرصي لاءِ وطن موٽي آيس تہ گهر وارن ۽ محلي وارن تمام گهڻي حوصلا افزائي ڪئي، جيتوڻيڪ ان سان نفس کي تہ ڏاڍو مزو آيو پر دل جي دنيا بي سڪون هئي، ڪجهه گهٽتائي محسوس ٿي رهي هئي.

دل روحانيت جي طلبگار هئي، نماز جي لاءِ مسجد ۾ اچڻ وڃڻ ٿيو ته اتي عشاء جي نماز کان پوءِ ٿيڻ واري فيضانِ سنت جي درس ۾ شرڪت جي سعادت ملي. درس سنو لڳو ان ڪري مان ڪڏهن ڪڏهن ان ۾ ويهڻ لڳس پر دل ۽ دماغ ۾ بار بار ملڪ کان باهر وڃڻ گانا ڳائڻ، مال ملڪيت ڪمائڻ ۽ شهرت حاصل ڪرڻ جو ڀوت سوار هو، درس کان پوءِ اسلامي ڀائر مون تي جيئن ئي انفرادي ڪوشش شروع ڪندا هئا ته مان بهانا ڪري نڪري ويندو هيس. هڪ رات سمهي پيس ته خواب ۾ دعوتِ اسلامي جي هڪ مبلغ جي زيارت ٿي جيڪو بلند جڳهه تي بيهي مون کي پاڻ ڏانهن سڏي رهيو هو ائين لڳو ڄڻ مون کي گناهن جي دلدل کان نڪرڻ لاءِ چئي رهيو هو، جڏهن صبح جو اٿيس ته پنهنجي موجوده زندگي جي معمولات تي ڪجهه دير غور وفڪر ڪيو پر گناهن واري ساڳي حالت رهي، ڪجهه عرصي کان پوءِ مون هڪ ٻيو خواب ڏٺو جنهن مون کي جهنجهوڙي ڇڏيو! ڇا ٿو ڏسان ته مان مري چڪو آهيان ۽ منهنجي لاش کي غسل ڏنو پيو وڃي پوءِ مون پاڻ کي برزخ ۾ ڏٺو، ان وقت مان پاڻ کي تمام گهڻو بيوس محسوس ڪيو، هاڻي مون پنهنجو پاڻ کي چيو: ”تو تمام گهڻو مشهور ٿيڻ پئي چاهيو نه، ڏٺئي پنهنجي اوقات!“ صبح جڏهن اک کلي ته مان پگهر ۾ شل هيس ۽ منهنجو جسم ڏڪي رهيو هو ۽ ائين لڳي رهيو هو هڪ دفعو ٻيهر موقعو ڏئي ڪري مون کي دنيا ۾ موڪليو ويو آهي. هاڻي منهنجي دماغ تان گانا ڳائڻ جو شوق بالڪل ختم ٿي چڪو هو، مان گناهن کان سچي توبه ڪئي ۽ اهو پڪو عزم ڪيو ته اڳتي ڪنهن به صورت ۾ گانا نه ڳائيندس. جڏهن گهر وارن کي ان ڳالهه جي خبر پئي ته انهن سخت مزاحمت ڪئي پر الله ۽ رسول صَلَّى اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ

وَسَلَّمجي ڪرم سان منهنجو مدني ذهن بڻجي چڪو هو ۽ مان پنهنجي فيصلي تي قائم رهيس. مون ڪي خواب ۾ بيهر انهيءَ ئي مبلغ جي زيارت ٿي، انهن منهنجي حوصلا افزائي فرمائي. الله جي هن ارشاد مبارڪ:

وَ الَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ؕ وَ اِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۶۹﴾

(پاره21، العنڪبوت 69)

ترجموڪنزالايمان: ۽ جن اسان جي راهه ۾ ڪوشش ڪئي اسان ضرور انهن کي پنهنجي راهه هلائينداسين ۽ بيشڪ الله نيڪن سان گڏ آهي.

جي مطابق مون کي دعوتِ اسلامي ۾ استقامت ملي وئي. مان نمازن جي پابندي شروع ڪري ڇڏي، پنهنجي چهري تي ڏاڙهي شريف سجائي ۽ پنهنجي مٿي کي سبز سبز عمامي سان سرسبز ڪري ڇڏيو. پهريان مان ڳانن جا شعر پڙهندو هيس هاڻي مڪتبة المدينه کان شايع ٿيڻ وارن ڪتابن ۽ رسالن جو مطالعو ڪرڻ منهنجو معمول هيو. هڪ رات جڏهن ڪتاب پڙهندي پڙهندي ستس ته منهنجي قسمت جو ستارو چمڪيو ۽ مون کي خواب ۾ پنهنجي پياري آقا صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي زيارت نصيب ٿي جنهن تي مان پنهنجي ربّ پاڪ جو جيترو به شڪر ادا ڪريان گهٽ آهي. ان سان منهنجي دل کي تمام گهڻي خوشي ملي. پوءِ مفتيءِ دعوتِ اسلامي حضرتِ علّامہ حافظ مفتي محمد فاروق عطّاري مدَني رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَيْه جي قبر مسلسل برسات جي ڪري کلي ته ان جي صحيح سلامت بدن، تازه ڪفن، سبز سبز عمامي ۽ زلفن جا جلوه ڏسي خوشيءَ منجهان جهومي پيس ته دعوتِ اسلامي سان وابسته رهڻ وارن تي الله ۽ رسول صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو ڪيترو نه ڪرم ۽ احسان آهي. مدني ڪم ڪندي ڪندي ڪالهه جو ڳائڻو جنيد شيخ ديني ماحول جي برڪت سان اڄ مبلغِ

دعوتِ اسلامي ۾ نعت خوان بڻجي ويو، اَلْحَمْدُلِلّٰه! هي بيان لکڻ تائين مون کي دعوتِ اسلامي جي ذيلي مشاورت جي خادم (نگران) جي حيثيت سان مسجد ۾ بازار ۾ فيضانِ سنت جو درس ڏيڻ، صداءِ مدينہ لڳائي يعني نمازِ فجر لاءِ جاڳائڻ، علاقائي دورو براءِ نيکي جي دعوت ڏيڻ جي سعادت حاصل آهي. اللّٰه پاڪ مون کي مرڻ گهڙي تائين ديني ماحول ۾ استقامت نصيب فرمائي.

اٰمِين بِجَاہِ النَّبِیِّ الْاَمِین صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

اللّٰه پاڪ جي 99 نالن جي خواب ۾ ترغيب

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! دنيا جي مشهور ۽ معروف اڳوڻي ڳائڻي جنيد شيخ هيءَ ”مدني بهار“ لکرائڻ جي ڪجھ ڏينهن کان پوءِ سگِ مدينہ عُفِيَ عَنْهُ کي ٻڌايو تہ ” اَلْحَمْدُلِلّٰه ڪجھ ڏينهن اڳ مونکي هڪ دفعو ٻيهر سرڪارِنامدار صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو ديدار ٿيو، جنهن ۾ اللّٰه پاڪ جا نالا ياد ڪرڻ جو اشارو مليو. اَلْحَمْدُلِلّٰه مون اهي ياد ڪري ڇڏيا آهن.“ پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! سُبحٰنَ اللّٰه هونئن تہ حديثِ پاڪ ۾ اللّٰه تعالىٰ جا 99 نالا ياد ڪرڻ جي فضيلت موجود آهي پر وڏيڪ خوشنصيبي اها جو آقا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن خواب ۾ تشريف وٺي اچي پنهنجي عاشق کي خصوصيت سان ان جي ترغيب ارشاد فرمائي. 99 اَسماءُ الحُسني جي فضيلت ٻڌو ۽ خوش ٿيو: اللّٰه پاڪ جي محبوب، داناءِ غيوب، مُنَزَّہٌ عَنِ العيوب صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ رحمت نشان آهي: اللّٰه پاڪ جا 99 نالا آهن جن انهن کي ياد ڪيو اهو جنت ۾ داخل ٿيندو. (صحيح بخاري ج 2 ص 229 حديث 2736)

(تفصيلي معلومات لاءِ ”نزهة القاري شرح صحيح البخاري“ صفحي 895 کان 898 تائين ملاحظ فرمايو)

پياراپيارا اسلامي ڀائرو! بيان کي ختم ڪندي سنّت جي فضيلت ۽ ڪجھ سنّتون ۽ آداب بيان ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪيان ٿو، تاجدارِ رسالت، شهنشاهِ نُبُوَّت، مصطفيٰ جانِ رحمت صَلَّی اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمان جنّت نشان آهي: جنهن منهنجي سنّت سان محبت ڪئي ان مون سان محبت ڪئي ۽ جنهن مون سان محبت ڪئي اهو جنّت ۾ مون سان گڏ هوندو. (ابن عساکر ج 9 ص 343)

سنّتيں عام کريں، دين کا ہم کام کريں
نيک ہو جائيں مسلمان، مدينے والے

صَلُّوا عَلَی الْحَبِيْب! صَلَّی اللهُ عَلٰی مُحَمَّد

”سنتن پريو لباس پايو“ جي سترهن اکرن جي نسبت سان لباس بابت 17 سنتون ۽ آداب

ٻي فرمان مصطفيٰ صَلَّی اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **ڀڏو:** ❖ جنّ جي اکين ۽ ماڻهن جي اوگھڙ وچ ۾ پردو اهو آهي جو جڏهن ڪو ڪپڙا لاهي ته بِسۡمِ اللهِ چوي. (المعجم الاوسط ج 2 ص 59 حديث 2504) مُفسّر شهير، حڪيم الاُمّت، حضرت مفتي احمد يار خان رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه فرمائن ٿا: يعني جيئن ديوار ۽ پردو ماڻهن جي لاءِ اوٽ (يعني آڙ) بڻجي ٿو ائين ئي هي اللّٰه پاڪ جو ذڪر جنّن جي نگاهن کان اوٽ بڻجندو ته جيئن جنّ ان کي ڏسي نه سگھن. (مرأة المناجيح ج1 ص 268) ❖ جيڪو شخص ڪپڙو پائي ۽ هي پڙهي: اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ الَّذِیۡ كَسَانِیۡ هٰذَا وَرَزَقَنِيۡهِ مِنۡ غَيۡرِ حَوۡلٍ مِّنِّیۡ وَلَا قُوَّةٍ (ترجمو: تمام تعريفون اللّٰه پاڪ جي لاءِ جنهن مونکي هي ڪپڙا پارايا ۽ منهنجي طاقت ۽ قوت بغير مون کي عطا فرمايو) ته ان جا اڳيان پويان گناهه معاف ٿي ويندا. (ابوداؤد ج 5 ص 181 حديث 4285) ❖ جيڪو قدرت هئڻ باوجود سنا ڪپڙا پائڻ تواضُع

(يعني عاجزي) جي ڪري ڇڏي ڇڏي، اللّٰه پاڪ ان کي قيامت جي ڏينهن ڪرامت جو حُلّو (يعني جنتي لباس) پارائيندو. (ابو داؤد ج 4 ص 326 حديث 4778)

❖مالدار جيڪڏهن اللّٰه پاڪ جي نعمت جي اظهار جي نيت سان شرعي خرابي کان پاڪ عمده لباس پائي تہ ثواب جو حقدار آهي.❖ خَاتَمُ الْمُرْسَلِين، رَحْمَةٌ لِّلْعٰلَمِين صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو مبارڪ لباس اڪثر سفيد ڪپڙي جو هوندو هو. (ڪشف الالتباس في استحباب اللباس للشيخ عبدالحق الدهلوي ص 36) فرمانِ مصطفٰي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: ”سڀ کان سٺا(سفيد ڪپڙا آهن) جن کي پائي توهان خدا جي زيارت قبرن ۽ مسجدن ۾ ڪيو. (ابن ماجه ج 4 ص 166 حديث 3568) يعني سفيد ڪپڙن ۾ نماز پڙهڻ ۽ مردا ڪفنائڻ چڱو آهي. (بهارشريعت ج 3 ص 403) ❖ امام شافعي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائن ٿا:”جيڪو پنهنجو لباس صاف رکي ان جا غم گهٽ ٿي ويندا ۽ جيڪو خوشبو لڳائي ان جي عقل ۾ اضافو ٿيندو“(احياءالعلوم (اردو) ج 1 ص 561) ❖ لباس حلال ڪمائي مان هجي ۽ جيڪو لباس حرام ڪمائي مان حاصل ٿئي ان ۾ فرض ۽ نفل ڪا نماز قبول ناهي ٿيندي. (ڪشف الالتباس في استحباب اللباس ص 41) ❖ روايت ۾ آهي: جنهن ويهي ڪري عمامو ٻڌو، يا بيهي ڪري سَراوِيل (يعني پاجامو يا شلوار) پاتي تہ اللّٰه پاڪ ان کي اهڙي مرض ۾ مبتلا فرمائيندو جنهن جي دوا ناهي. (ڪشف الالتباس في استحباب اللباس ص 39)) حضرت سيدنا امام برهان الدّين زرنوجي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه لکن ٿا: عمامو ويهي ڪري پائڻ، يا پاجامو يا شلوار بيهي ڪري پائڻ تنگدستي جي سببن منجهان آهي. (تعليم المتعلم ص 126)

❖پائڻ مهل ساڄي پاسي کان شروع ڪيو(جو سنت آهي) مثلاً جڏهن ڪُرتو پايو تہ پهرين ساڄي آستين ۾ ساڄو هٿ داخل ڪيو پوءِ کاٻو هٿ کاٻي آستين ۾. (تعليم المتعلم ص 43) ❖ اهڙي طرح پاجامو پائڻ مهل

پهرين ساڄي پانچي ۾ ساڄو پير داخل ڪيو ۽ جڏهن (ڪُرتو يا پاجامو) لاهيو تہ ان جو خلاف يعني کاٻي پاسي کان شروع ڪيو ❖ ”بهارِ شريعت“ جلد 3 صفحي 409 تي آهي: سنت هي آهي تہ دامن جي ديگهہ اڌ پني تائين هجي ۽ آستين جي ديگهہ وڌ مان وڌ آڱرين جي پورن تائين ۽ ويڪر هڪ گرانٺ هجي. (ردالمحتار ج 9 ص 579) ❖ سنت هي آهي تہ مرد جو تهبند (گوڏ) يا پاجامو پيڏين کان مٿي رهي. (مراۃ ج 6 ص 94) ❖ مرد مردانو ۽ عورت زنانو ئي لباس پائي. ننڍن ٻارن ۽ ٻارڙين ۾ بہ هن ڳالهہ جو لحاظ رکو(نہ تہ پارائڻ وارا گنهگار ٿيندا) ها جيڪو لباس مرد ۽ عورت ۽ ٻار ۽ ٻارڙي ٻنهي ۾ پاتو ويندو هجي ۽ ان ۾ ڪا شرعي خرابي نہ هجي تہ ٻئي پائي سگهن ٿا ❖”بهار شريعت“ جلد 1 صفحي 481 تي آهي: مرد جي لاءِ دُن کان هيٺ گوڏن جي هيٺ تائين ”عورت“ آهي يعني ان جو ڍڪڻ فرض آهي، دُن هن ۾ داخل ناهي ۽ گوڏا داخل آهن. (درمختار و ردالمحتار ج 2 ص 93) هن زماني ۾ ڪيئي اهڙا آهن جيڪي تهبند (گوڏ) ائين پائيندا آهن جو پيڙو (يعني دُن جي هيٺ) جو ڪجھ حصو کليل رهندو آهي جيڪڏهن ڪُرتي وغيره سان اهڙي طرح ڍڪيل هجي جو جِلد (يعني کل) جي رنگت ظاهر نہ ٿئي تہ ڪو حرج ناهي، نہ تہ حرام آهي ۽ نماز ۾ چوٿائي برابر کليل رهي تہ نماز نہ ٿيندي. (بهارشريعت ج 1 ص 481) احرام واري کي هن ۾ سخت احتياط جي ضرورت آهي ❖ اڄڪلهہ ڪجھ ماڻهو سر عام ماڻهن جي سامهون نيڪر (هاف پينٽ) پائي گهمندا آهن جنهن سان انهن جا گوڏا ۽ رانون نظر ايندين آهن هي حرام آهي، اهڙن جي کليل گوڏن ۽ رانن ڏانهن نظر ڪرڻ بہ حرام آهي، بالخصوص سمنڊ جي ڪناري، راند روند جي ميدان، ورزش جي جڳهن تي اهڙا منظر گهڻا هوندا آهن، تنهنڪري اهڙين جڳهن تي وڃڻ ۾ نظر جي

حفاظت جي سخت ضرورت آهي. ❖ تڪبّر طور جيڪو لباس هجي اهو ممنوع آهي. (بهارشريعت ج 3 ص 409، ردالمحتار ج 9 ص 579)

هزارين سنتون سکڻ جي لاءِ **مکتبة المدينه** جا شايع ٿيل ٻہ ڪتاب 312 صفحن تي مشتمل ڪتاب ”بهار شريعت“ حصو 16 ۽ 120 صفحن جو ڪتاب ”سنتيں اور آداب“ هديو ڏئي حاصل ڪيو ۽ پڙهو. سنتن جي تربيت جو هڪ بهترين ذريعو **دعوت اسلامي** جي مدني قافلن ۾ عاشقان رسول سان گڏ سنتن ڀريو سفر آهي.

سیکھنے سنّتیں قافِلے میں چلو　　لوٹنے رحمتیں قافِلے میں چلو
ہوں گی حل مشکلیں قافِلے میں چلو　　پاؤگے برکتیں قافِلے میں چلو

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب!　　صَلَّی اللهُ عَلٰی مُحَمَّد

فهرست

درود شريف جي فضيلت	1
قبرون ڏسڻ ۾ هڪجهڙيون پر اندر......	5
هڪ ڏينهن مرڻو آ، آخر موت آهي	8
اسان دنيا ۾ ترتيب وار آيا آهيون پر.....	9
پهريان ڪا اهڙي رات نه گذاري هوندي	10
اعليٰ حضرت جي وصيت	11
سگِ مدينه جي وصيت	11
محبوبِ باري جي اشڪباري	12
آخرت جي پهرين منزل قبر آهي	12
جنازو خاموش مبلغ آهي	13
اونداهي خوف جو سبب آهي	14
عاليشان محل جو عبرتناڪ واقعو	15
دنيا جا طلبگار	16
دنيا جو ڏوڪو	17
دنيا ۾ مسافر تي رهو	18
دنيا، آخرت جي تياري لاءِ خاص آهي	18
ميّت جو اعلان	19
مُردي جي پڪار	20
مُردي جي پڪار	20
قَبر جي پڪار	20
جنت جو باغ يا جهنم جو کڏو	22
فرمانبردار تي قبر جي رحمت	22
پاڙي واري مردن جي پُڪار	23
مُردن سان گفتگو	23
ڪتني آهن اهي خوبصورت چهرا	24
هينئر کان ئي تياري ڪريو	24
گلوڪار دعوتِ اسلامي ۾ ڪيئن آيو؟	26
الله جي 99 نالن جي خواب ۾ ترغيب	30
”سنتن ڀريو لباس پايو“جي سترهن اکرن	31
جي نسبت سان لباس بابت 17 سنتون ۽ آداب	33
فهرست	35

هي رسالو پڙهي ڪري ٻئي کي ڏئي ڇڏيو

شادي غمي جي تقريبن، اجتماعن، عرسن ۽ ميلاد جي محفلن وغيره ۾ مڪتبة المدينه جي شايع ڪيل رسالن ۽ مدني گلن تي مشتمل پمفلٽ تقسيم ڪري ثواب ڪمايو، گراهڪ کي به ثواب جي نيت سان تحفي طور ڏيڻ جي لاءِ پنهنجي دڪانن تي به رسالا رکڻ جو معمول بڻايو، اخبار فروشن يا ٻارن جي ذريعي پنهنجي پاڙي جي گهر گهر ۾ هر مهيني گهٽ ۾ گهٽ هڪ عدد سنتن ڀريو رسالو يا مدني گلن جو پمفلٽ پهچائي نيڪيءَ جي دعوت جون ڌومون مچايو.